

Strafanstalten i Kristiania for kvinder,

dens fortid og nutid.

Denne strafanstalt kaldtes til omtrent for et årstid siden Kristiania Tugthus. Den er en meget gammel anstalt, benyttet i omtrent 150 år, ikke som egentlig strafanstalt den hele tid, thi den modtog omkring 1740 og temmelig længe efter den tid løsgjængere, fattiglemmer og forbrydere og var således også et slags fattighus. Dens befolkning var følgelig meget blandet, og såvidt jeg har kunnet erfare, var ikke engang adskillelsen mellem begge køn synderlig stærkt overholdt. Det hele belæg husedes i en toetages af gråsten med alentykke mure opført bygning med façade mod stengade og to af samme materiale og ligeså solidt opførte fløie, en mod nord og en mod syd, samt en bindingsværkbygning parallel med hovedbygningen ved fløjbygningernes ende. Midtpartiet af hovedbygningen indtages endnu af en lys, venlig og smuk lille kirke, der går gennem to etager, hvorved den får en betydelig højde under loftet, har høje vinduer, hvorved man får rigelig lys. Anden etage til højre af kirken benyttedes og benyttes til bolig for bestyreren, og et par rum i første etage benyttes af underinspektøren og portneren, for resten alt til arbejds- og soverum for de inddømte. I 1825 undergik anstalten en betydelig forbedring. Forskellige uordener af grovere slags havde vakt megen opsigt og påkrævede øjeblikkelig undersøgelse, der havde en fuldstændig omordning af den hele

indretning til følge. Lidt efter lidt blev anstalten en strafanstalt i dette ords rette betydning, fremdeles såvel for mænd som kvinder. Vel modtog man også personer, som vare dømte for løsgjængeri og for ikke at have villet lade sig forberede til konfirmation, men de første vare mange gange ligeså slemme, ja værre end de dømte forbrydere. De sidste bare sin egen civile dragt og måtte arbejde, dog optoges deres tid for en væsentlig del af forberedelse til konfirmation, så hurtig som deres uvidenhed og vrangvillighed tillod det. Paa grund af fangeantallets stigen og den store fabriksvirksomhed, som lidt efter lidt udvikledes, varede det ikke længe, før der trængtes til betydelig mere plads, dels for at holde begge køn adskilte, dels for at få særskilte arbejds- og soverum. Allerede i 1829 opførtes en stor bygning til farveri, overskjæreri, presning m. m. og i 1831 tiludvendigt arbejdsrum og til sovelokaler en meget stor bygning i tre etager med en central del og to fløje. Fra den første kunde den der patruljerende betjent overse alle sove- og arbejdsrum, som vare i samme etage, hvorved opsynet blev noget mere effektivt end i de gamle bygninger. I loftet var indrettet nogle temmelig små celler udelukkende til straffeceller. Der var den gang ikke tale om nogensomhelst klassifikation, arbejdsdriften var alt. Heller ikke denne bygning leverede længe tilstrækkelig plads. Allerede i 1844 måtte atter bygges en treetages bygning med loft af sådan højde, at man i nødstilfælde kunde indrette det til soveværelser, hvilket også blev gjort næsten strax. Blot to år senere, altså i 1846, måtte man atter bygge en lignende bygning i flugt med den senest byggede og omtrent 10—12 alen fra denne. Begge disse bygninger ligge i øst og vest og omtrent i ret vinkel paa den i 1831 opførte og temmelig nær denne. Efter disse betydelige byggearbejder hjalp man sig tålelig indtil 1849, da fangeantallet var steget til 600, hvoraf 400 mænd og 200 kvinder. Man kunde da ikke længer skaffe egne sove- og arbejdsrum. Disse sidste måtte forsynes med hængekøjer. Man

byggede da en halvetage på den i 1831 opførte bygning, og blev trefjerdedele af det derved erholdte rum indrettet til celler og det resterende til et stort soverum. Man anså det absolut nødvendigt at få endel celler, da man havde flere farlige forbrydere, som man måtte have det i sin magt at fjærne fra den store flok især om natten. Man fik dengang 20 celler istedenfor de små, som forhen havde været i bygningens loft. Hidtil havde der, efter hvad der fremgår af det foran anførte, ikke kunnet være tale om hverken for mænd eller kvinders vedkommende at få en ende på det fordærlige samliv på soveværelserne, man var vel fornøjet med blot at kunne skaffe plads, og selv denne var mange gange yderst mislig. Jeg har mange gange været højlig forundret over, at den tid gik over uden alvorlige og sørgelige følger, og jeg har ofte beundret vore fangers lovlighed under de forhold, som fandt sted på den tid, som jeg her omtaler.

Endelig nærmede den tid sig, at det nye fængsel på Ågeberg skulde begynde sin virksomhed og at man således skulde blive af med en hel del yngre fanger, hvorved det dobbelte gode skulde opnås, at en hel del unge mennesker kunde overflyttes fra dette gamle fængsel med alle dets mangler, og at man så skulde få mere plads, hvorved overfyldning af lokalerne kunde undgås. Men trods dette nye fængsels træden i virksomhed og trods de foranførte store bygværker varede det ikke længe, inden der atter trængtes til mere plads, og blev forslag til en ny bygning indsendt. Dette indtraf ved en af de sidste forandringer i kriminalloven, hvorved straffene for forskellige forbrydelser bleve betydelig nedsatte og som havde til følge, at en stor del forbrydere, som flere år før på sin forbryderbane havde passeret tugthuset efter en à to gange at have udholdt stræfarbejde i fæstningerne, atter kom tilbage til tugthuset, dømte for forbrydelser, begåede efter deres løsladelse fra fæstningerne, hvilke forbrydelser nu gik ind under de senere nedsatte straffesatser. Man

kviede sig imidlertid for at bygge nogen større bygning, men plads måtte skaffes øjeblikkelig, og blev da den i 1844 opførte bygning forlænget, indtil den stødte på den i 1846 opførte, hvorved man altså vandt gennem alle 4 etager det rum, som var imellem disse to bygninger, hvilket jo ikke var stort, men noget var bedre end intet, og hjalp man sig da, så godt det lod sig gjøre. Senere aftog fangeantallet igjen, da man, på grund af klage fra tugthusene over den nedbrydende indflydelse, som de gamle fæstningsfanger udøvede på de yngre fanger, atter havde måttet foretage en forandring i kriminalloven, hvorved personer, som havde udstået fæstningsstraf, atter gik til fæstningerne, når de vare idømte over 3 års strafarbejde; forhen gik de først did, når de vare idømte over 6 års straf. Man havde nu ro en kort tid. Denne strafanstalts fangestok skulde imidlertid blive forøget på en anden måde. I syttiårene fandt den overordnede styrelse, at man burde inddrænke antallet af strafanstalter. I Kristiania tugthus havde der i årenes løb udviklet sig en efter vore forhold betydelig virksomhed, hvilket kan ses deraf, at omkostningerne gik op til omtrent kr. 300,000 årlig. Da fangeantallet begyndte at aftage, havde man brug for flere folk end der indkom, og det blev derfor i 1876 besluttet, at Kristianssand strafanstalt skulde nedlægges og dens belæg i sin helhed overflyttes til Kristiania, thi det var ikke så ganske let at skaffe fangerne beskæftigelse i den lille by. Hertil blev således afleveret 94 fanger, 63 mænd og 31 kvinder. Allerede nu tog man sine dispositioner med hensyn til at rydde afvejen det ene af de to store kardinalønder, hvoraf denne strafanstalt havde lidt under dens hele tilværelse, nemlig at mænd og kvinder indsattes i samme strafanstalt. I det derpå følgende år blev fra strafanstalten i Bergen hidflyttet 22 kvinder. Fra den tid, disse overflyttelser begyndte, modtog man senere kvinder fra de distrikter, som forhen havde leveret kvindelige domfældte til Kristianssands og Bergens tugthuse. I 1881 blev fattet bestemmelse om,

at samtlige her tilbageværende mandsfanger skulde afleveres til strafanstalten på Akkerhus fæstning den 31. august s. a. og de i Thronhjems tugthus hensiddende kvinder den 1. september næstefter overflyttes hertil, hvor man således fremtidig skulde modtage kvindelige straffanger fra det hele land. Et overordentligt fremskridt var således gjort. Det andet vigtige spørgsmål, nemlig at få samværet på sovelokalerne hævet, stod imidlertid endnu uløst tilbage. Da man, efterat mandsfangerne vare fjærnede, havde megen plads til sin disposition, begyndte man at tænke over, hvorledes den sidstnævnte ulempe kunde fjærnes. Der blev således allerede i 1881 i fjerde etage i de i 1844 og 46 opførte bygninger indrettet 33 celler. Iberognet de i den i 1831 opførte bygning værende 20 celler disponerede man altså nu over 53. Af disse benyttedes 2 til vagtceller for opsynet, 11 til fanger, som skulde udgå, eller som netop vare indkomne, og til strafceller, [så at jeg disponerede til soverum over 40 celler. Dette forsløg jo ikke synderlig til et antal af omtrent 250 fanger, som var det sædvanlige på den tid. Der blev således atter tale om, hvorledes man skulde afhjælpe eller i alt fald formindske de skadelige virkninger af samværet på sovelokalerne. Man havde på denne tid begyndt at indføre i et par af vore strafanstalter de såkaldte boxer, og i mangel af noget bedre blev det bestemt, at man også i kvindestrafanstalten skulde indføre sådanne. Jeg må imidlertid tilstå, at jeg af forskellige grunde ikke ventede mig synderlig nytte af dem her, og havde således heller ingen lyst på dem. Man kan, som bekendt, når flere ligge i samme rum, omend hver i sin box, ligegodt samtale med hinanden, hvilket jo indtil sengetid heller ikke er forbudt, og selv efter denne tid kan samtale føres lige ugenert, når den blot ikke høres af den vagthavende betjent. Hertil kommer den omstændighed, som erfaring noksom lærer, at kvinderne har en ganske anden uimodståelig trang til samtale end mændene, og det især nu, da de må tie den største del af dagen, og det er jo netop samtalen, som er skadelig og som man derfor vil

forhindre. Hertil kommer, at man ved lukning og åbning af boxerne vilde få adskillige vanskeligheder, som man ikke har i mandsstrafanstalterne. Fremdeles forekom de mig kostbare i forhold til den nytte, de skaffede. Disse omstændigheder bevirkede, at jeg begyndte at tænke over, om man ikke skulde kunne skaffe noget for øjemedet mere effektivt, om det end skulde komme til at koste noget mere. Jeg blev da stående ved at foreslå anden og tredje etage i de i 1844 og 46 opførte bygninger, der, som ovenfor anført, vare forenede til en bygning og som følgelig har en anseelig længde, indrettede med celler. I sidstnævnte bygnings 4. etage havde jeg som tidligere bemærket 33 celler, og gik mit forslag, som jeg modificerede lidt under arbejdets udførelse, ud på at få 108 nye celler foruden 4 til portative klosets. Dette byggearbejde skulde efter de gjorte overslag koste kr. 22,000, men koster fuldt færdig kr. 27,701 45, da betydelige forbedringer blev udført efterhånden, som arbejdet skred frem. Denne betydelige udgiftspost anbefalede af det kongl. justitsdepartement og bevilgedes strax af storthinget. I denne bygning har man således 141 celler, hvoraf nogle få ere så store, at der er god plads til 3 fanger i hver celle. Cellerne er i hver etage adskilte ved en høj, lys og luftig korridor, hvorfra man går ind i hver celle. Korridoren ventileres gjennem et stort vindu i hver etage i hver af gavlerne og gjennem luftpiber i taget. En jerndør, der kan afstænges, er anbragt i midten af hver korridor. Cellerne have vindu ud til den fri luft og desuden over hver dør en ventilationsåbning, der kan åbnes og lukkes fra cellen, vinduerne ere anbragte så højt oppe på væggen, at man må krybe op for at se igjennem dem, hvilket selvfølgelig er strengt forbudt. Som regel stå de åbne fra kl. 6 morgen, når fangerne gå til arbejde, og til kl. 5 eftermiddag, i den tid cellerne opvarmes, i den milde årstid til indlukningen kl. 7 $\frac{1}{2}$. Er dagen meget lummer, tillades det at lufte indtil sengetid. Hver celle har sit gasblus og kan

gassen afstænges for hver etage i hver korridor og for hele bygningen i kjælderen. Cellerne ere rummelige, lyse, luftige, udstyrede med elektriske ringeapparater og må siges at tilfredsstille alle rimelige fordringer. De ere udstyrede med det sædvanlige servanterum og vil få jernsenge istedenfor de gamle træsenge, som hidtil have været benyttede. Igjennem alle fire etager føre tre brede jerntrapper og ere brandslanger, der gå direkte fra vandledningen, ophængte i hver etage ved siden af hver trappe. Samtlige celler opvarmes med damp ligesom arbejdslokalerne, og har denne opvarmningsmethode vist sig aldeles tilfredsstillende selv i den sidste kolde vinter. For at undgå slet luft i korridorerne, har man portative klosets, som udbringes hver morgen, forsåvidt de have været benyttede*). Af de 161 celler, som man nu disponerer over, benyttes 2 til vagtceller, 11 til indkomne og udgående fanger samt til strafceller. Man har således 148 celler til soverum til et fangebelæg, der idag ($2\frac{1}{4}$ 86) udgjør 185 individer. Da enkelte kunne belægges med 3 fanger, haves sengeplads til omtrent mellem 160 og 170 personer. Af samtlige forhen benyttede fællesovelokaler haves nu blot et i brug, altså en stor forandring til det bedre.

Man kunde nu opkaste det spørgsmål: hvad synes de kvindelige straffanger, for hvem der nu virkelig er gjort så meget, om denne foranstaltning, hvorved al samtale og alt samvær 10 à 11 timer i døgnet er absolut afskåret? Ja, jeg må til deres ære sige: udmærket godt. Allerede medens arbejdet stod på, mærkede man længsel efter at komme ind i de nye celler, og efterat de ere tagne i brug, har hverken det underordnede opsyn eller jeg hørt andet end tilfredshed. Det er sjelden, at en forandring, og det en

---

*) Såvel inde i cellebygningen som udenfor samme er opsyn hele natten og er på forskellige steder ophængt kontrolure, som de vagthavende må trække op til bestemte tider, ligesom det indvendige opsyn med lethed kan tilkalde det udvendige, om hjælp i nogen retning skulde behøves.

så væsentlig som den her beskrevne, foretages i en strafanstalt, uden at nogle fanger ere tilfredse, andre utilfredse, men denne gang har selv vore dårligste kvinder idetmindste udtalt sig i den retning, at samværet efter indlukningen om aftenen i flere henseender har været ubehagelig, og at den ro, de nu have i sine små rum efter dagens arbejde og slid, er langt at foretrække. Jeg anførte ovenfor, at ganske få celler vare så rummelige, at der kan ligge 3 fanger. At et sådant arrangement har fundet sted, skriver sig for en del derfra, at man i en gammel bygning ikke kan indrette sig, som man helst vilde, og som når man bygger alt nyt. På den anden side er det godt, at man i en kvindestrafanstalt kan have anledning til at lægge et så lidet antal som 3 i samme rum, da der gives individer, som man hverken kan eller vil lade være ganske ene, selv blot for natten. Skjønt en betydelig forbedring således er gjort, kan jeg dog ikke negte, at jeg fremdeles holder på min gamle plan, at der måtte blive bygget en ny tidsmæssig kvindestrafanstalt, og at de gamle bygninger og tomter måtte blive solgte, da den nuværende strafanstalt må siges at have en uheldig beliggenhed midt i en af de mest befærdede bydele, da en mængde plads ligger ubenyttet og da staten vist ikke kom til at gøre noget tilskud til en ny strafanstalt, når alt blev realiseret på en belejlig tid og hensigtsmæssig måde.

Kristiania den 30. april 1886.

JENSEN.
Overinspektør.*)

---

*) Forfatteren, kaptejn THOMAS JENSEN, er død den 26. September, 71 år gl. Han havde styret Kristiania strafanstalt såvel i dens ældre som nyere skikkelse i 34 år og var anerkendt som en samvittighedsfuld og human fængselsmand. Red.